

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Erdoğan Bayraktar tarafından yazılı olarak yanıtlanmasını arz ederim. 03.10.2013

Melda Onur

İstanbul Milletvekili

3194 sayılı İmar Kanunu'nun amacı "*yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak*" olduğu (madde: 1), "*Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ile inşa edilecek resmi ve özel bütün yapıların bu Kanun hükümlerine tabi*" olduğu (madde: 2), Türkiye sınırları içindeki "*Herhangi bir sahanın, her ölçekteki plan esaslarına, bulunduğu bölgenin şartlarına ve yönetmelik hükümlerine aykırı maksatlar için kullanılamayacağı*" (madde: 3) belirtilmiş, İmar Kanunu'nun istisnası olan Yasalar 4. madde de açıklanmış, bu yasalar arasında 22.06.1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun sayılmamıştır.

3194 sayılı İmar Yasası'nın "*Arazi ve arsa düzenlemesi*" başlıklı 18. maddesinin üçüncü maddesinde de, "*ibadet yerleri*" umumî hizmetler arasında sayılmış ve anılan madde de sayılan yerlerle birlikte uygulama imar planları esas alınarak belediyeler veya valiliklerce düzenlemeye tabi tutulan arazi ve arsaların dağıtımı sırasında bunların yüzölçümlerinden, düzenleme dolayısıyla meydana gelen değer artışları karşılığında düzenlemeden önceki yüzölçümlerinin yüzde kırkını geçemeyecek şekilde "*düzenleme ortaklık payı*" olarak düşülen alanlardan karşılanacağı ve bu alanların ayrıldıkları hizmetlerle ilgili tesislerden başka maksatlarla kullanılamayacağı belirtilmiştir.

3194 sayılı İmar Yasası'nın Ek 2. maddesinde ise, "*İmar planlarının tanziminde, planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile müstakbel ihtiyaçları göz önünde tutularak lüzumlu ibadet yerleri ayrılır. İl, ilçe ve kasabalarda mülkî idare amirinin izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla ibadethane yapılabilir. İbadet yeri, imar mevzuatına aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemez.*" denilerek maddeler arasında paralellikler sağlanmıştır.

İmar Kanunu'nun uygulanmasını sağlamak üzerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çıkarılan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin "*Kent bölgeleri tanımları ve alan kullanım şartları*" ile ilgili 14. maddesinde, "*2. Sosyal ve kültürel altyapı alanları*" kapsamında sayılan ibadet yerleri, "*ç) İbadet yeri: İbadet etmek ve dini hizmetlerden faydalanmak amacıyla insanların toplandığı, dinî tesis ve külliyesinin, dinî tesisin mimarisi ile uyumlu olmak koşuluyla dinî tesise ait; lojman, kütüphane, aşevi, dinlenme salonu, yurt ve kurs yapısı ile gasilhane, şadırvan ve hela gibi müstemilatların, açık veya zemin altında kapalı otoparkın da yapılabildiği alanlardır.*" şeklinde tanımlanmış ve bu alanlarda ne tür faaliyetlerin sürdürülebileceği açıklanmış bulunmaktadır.

İbadet yerleri, inananların ibadetine ayrılmış kamuya açık mabetlerdir.

Nüfusunun büyük bir çoğunluğu müslüman olan ülkemizde de, camiler, müslümanların ibadetine mahsus unuma açık mabetlerdendir. Bu nitelikleri gereği de kamu mallarındandır. 3402 sayılı Kadastro Yasası'nın 16. maddesi kamunun ortak kullanımına ayrılan yerlerden biri olarak tanımladığı camileri Hazine, kamu, kurum ve kuruluşları, il, belediye, köy veya mahalli idare birlikleri tüzel kişilikleri adına tespit olunacağı hükmünü içermektedir. Bunun yanında Türk Medeni Kanunu'nun 715. maddesinde de, yararı kamuya ait malların kural olarak devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğuna değinilmiş, bunların işletilme ve kullanılmasının özel hükümlerle düzenleneceği belirtilmiştir.

Bu konuda özel yasa olan, 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 35. maddesinde cami ve mescitlerin Diyanet İşleri Başkanlığının izni ile açılıp Başkanlıkça yönetileceği, gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapıldığı halde izinli veya izinsiz olarak ibadete açılmış bulunan cami ve mescitlerin yönetiminin üç ay içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığına devredileceği hükmü getirilmiştir.

37307

Yargıtay'a göre (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı, 25.11.1998, E. 1998/1-821, K. 1998/837), "...Camiler kamunun ortak kullanmasına ayrılan kamu mallarındandır. Bu taşınmazların kamu tüzel kişileri dışında özel ve tüzel kişiler adına tespiti ve tescili mümkün değildir..." Yargıtay bir başka kararında da (Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, 27.11.1998, E. 1998/11508, K. 1998/13445), "... Camiler ve müştemilatları kamunun yararlanmasına mahsus kamu mallarından olmakla, kamu tüzel kişileri dışındaki özel ve tüzel kişilerin (vakıf, dernek vs.) mülkiyetine konu olamayacakları gibi, bu yerlerin yönetim ve tasarrufu da kesinlikle özel ve tüzel kişilere bırakılamaz. Keza, din hizmetlerinin bir bütün olarak topluma sunulması amacıyla cami ile birlikte oluşturulan imam evi, kuran kursu ve bu yerleri yaşatma amacının ekonomik desteğini sağlayan, aynı külliye içerisindeki işyerleri de, özel ve tüzel kişilerin edinme ve yönetme yasağı kapsamındadır..." denilmiştir. Yargıtay'ın bir başka kararında da, (Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 29.06.1999, E. 1999/2721, K. 1999/6011), "... 3402 sayılı Kadastro Kanununun 16/A maddesi uyarınca kamunun yararlanmasına ve hizmetine tahsis edilen ve kamu mallarından sayılan cami ve müştemilatı maddede açıklanan Kamu Tüzel Kişileri dışında özel ve tüzel kişilerin (vakıf, dernek gibi) özel mülkiyetine konu olamaz..." denilmiştir.

Yargıtay içtihatlarında, kişilerin ve derneklerin değil mülkiyet hakkı, bu amaçla dava açma veya cami alanlarını kiralama haklarının bile olmadığı belirtilmektedir. Yargıtay içtihadı ile (Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 22.02.2000, E.2000/1413, K.2000/1493), "... Kamu tüzel kişisi niteliği taşımayan davacı derneğin, kamunun yararlanmasına mahsus kamu mallarından olan cami ve müştemilatı ile ilgili olarak mülkiyet hakkı ve bundan kaynaklanan dava hakkı bulunmadığı gibi, kiralayan sıfatıyla dahi dava açma ehliyeti yoktur..." denilerek bu konulara açıklık getirilmiş bulunmaktadır.

Bütün bu düzenlemeler karşısında, kamunun yararlanmasına mahsus, kamu mallarından olan cami ve müştemilatlarının, kamu tüzel kişileri dışında, özel ve tüzel kişilerin (vakıf, dernek vs.) mülkiyetine konu olamayacağı gibi, bu yerlerin yönetim ve tasarrufunun da özel ve tüzel kişilere bırakılmayacağı kesin sonucuna varılmaktadır.

Ayrıca, din hizmetlerinin bir bütün olarak topluma sunulması amacıyla, cami ile birlikte oluşturulan imam evi, kuran kursu ve bu yerleri yaşatma amacının ekonomik desteğini sağlayan, aynı külliye içerisindeki iş yerlerinin yek diğerinden ayrılma olanağı bulunmadığı, buraların da özel ve tüzel kişilerin edinme ve yönetme yasağı kapsamında olacağı kuşkusuzdur.

Osmanlı döneminde ve özellikle Mimar Sinan tarafından yapılan camilerde ve gerek Cumhuriyet döneminde (örneğin Ankara Maltepe Camii) inşa edilen camilerin alt katlarında veya bitişiklerinde yukarıda belirtilen Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinin 14. maddesinde sayılan fonksiyonlar dışında cami ve ibadet dışında başka türlü ticari kullanımlara hiç yer verilmemiştir. Kaldı ki, 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanuna 12.07.2013 tarihli ve 6495 sayılı Kanunun 5. maddesiyle eklenen Ek Madde 4 ile getirilen istisnai hükümde sayılan mekanlar ve kullanım türlerinin de, yukarıda belirtilen mevzuata aykırı kullanışları ifade etmesi düşünülemez. Bir başka ifade ile, 633 sayılı Kanunun Ek Madde 4'de belirtilen kullanım biçimlerinin, ibadet yerlerinin esas amacı ile çelişen, Devlet adına yetki kullanan Diyanet İşleri Başkanlığının camiler üzerindeki denetimini ortadan kaldıracak niteliklerde, imar mevzuatı ve yargı kararları ile uyarlı olmayan, hukuka ve özellikle Anayasanın 2. maddesinde açıklanan Cumhuriyetimizin temel niteliklerine aykırı bir durumdan, düzenlemeden ve farklı ticari alanlardan söz edilmediğinin de kabulü gerekmektedir.

Bu durumda;

1-3194 sayılı İmar Kanunu ve Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği gereğince, Türkiye sınırları içindeki tüm yapıların yasalarda belirtilen istisnai kuralları dışında kalanlarının inşa edilebilmesi için yapı ruhsatı almaları, eğer süresinde tamamlanamamaları halinde ruhsatlarının yenilenmesi, kullanıma açılabilmesi için ilgili idarelerce yapı kullanma izninin düzenlenmesi cins değişikliği ardından kat mülkiyeti kurularak ilgili idare adına tapuya tescil veya tahsis edilmesi zorunludur. İmar mevzuatının belirtilen kuralları "ibadet yerleri" için de geçerli midir? Eğer geçerli ise, Türkiye'de mevcut ibadet yerlerinden biri olan camilerin ne kadarının yasal izinleri vardır? Yasal izinleri bulunmayan yapılar hakkında 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 32. maddesi ile 42. maddelerinin uygulanması öngörüldüğüne göre, inara aykırı kaç adet ibadet yeri ve cami vardır ve bunlar hakkında ne tür işlem yapılmış veya yapılmaktadır?

32307

2-Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin 14. Maddesinde ibadet yerleri "sosyal ve kültürel altyapı alanları" içinde sayılmış ve bu alanlar, *"İbadet yeri: İbadet etmek ve dini hizmetlerden faydalanmak amacıyla insanların toplandığı, dinî tesis ve külliyesinin, dinî tesisin mimarisi ile uyumlu olmak koşuluyla dinî tesise ait; lojman, kütüphane, aşevi, dinlenme salonu, yurt ve kurs yapısı ile gashane, şadırvan ve hela gibi müstemilatların, açık veya zemin altında kapalı otoparkın da yapılabildiği alanlardır."* şeklinde tanımlanmıştır. Bu düzenleme dikkate alındığında; Türkiye sınırları içerisindeki camilerin ne kadarı 1/1000 ölçekli uygulama imar planı içinde ve yönetmelikte tanımlanan "sosyal ve kültürel altyapı alanı" içinde kalmaktadır? Türkiye'deki camilerin ne kadarı, 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunmayan alanlara isabet etmektedir. Planı bulunmayan alanlarda kalan camiler hangi mevzuat hükümlerine göre hangi kurumlarca verilen izinlere göre yapılmıştır?

3-Bilindiği üzere, Türkiye'nin %99'u deprem riski altında kalmaktadır. Bu durum dikkate alındığında, camilerin de afet riski altında olduğu görülmektedir. Yasal izni bulunmayan ve/veya imar planı kapsamında olmayan camilerden kaç adedi ile ilgili böyle bir risk vardır ve bu riskin ortadan kaldırılması için Bakanlığınızca ne tür bir işlem yapılmaktadır?

4-Sosyal ve kültürel altyapı olarak tanımlanmayan yerlerde camilerin yapılmasına ve ibadet yerlerine eklenmiş çeşitli ticari kurumlara ve alışveriş merkezlerine izin veren bir yasa veya yönetmelik bulunmakta mıdır? Bu izinlere imkan sağlayan yasal düzenleme nedir?

5-Böyle bir yasal düzenleme mevcut değil ise, Bakanlığınız kanuna aykırı bir şekilde ticari izinleri verilmiş ve işletmeye açılmış bu yerler hakkında ne tür işlem yapmaktadır?

6-Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından açılışı yapılan İstanbul İli, Ataşehir İlçesindeki Mimar Sinan Camii içinde Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinin 14. maddesinde sayılanların dışında başka amaçlar için kullanılan, market, döner, berber, terzi ve benzeri türde faaliyetlere izin verilen işyerleri var mıdır? Bunlar proje içinde yer almakta mıdır? Bunların İşyeri Açma ve Çalıştırma Kanunu ve Yönetmeliğine göre yasal izin almaları zorunlu mudur? Bu tür yasal izinler hangi kurumca verilmektedir?